

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1936

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 23 ἢ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 3Α
ΑΘΗΝΑΙ

τικοὶ ἀπὸ μᾶς... Ἐχουν ἄλλωστε καὶ τὰ μέσα νὰ ἀποδίδουν περισσότερα... Ἐπειτα, τὶ τὰ θέλετε, εἶναι ἄλλο τὸ μέγεθος...

Καὶ ἡ συνομιλία πέρασε σὲ ἄλλα θέματα.

* *

Γραπτὴν ἀπάντησιν μοῦ δίνει καὶ ὁ κ. Στέφ. Δάφνης, — ξεχειλισμένην ἐπὶ νοσταλγία γιὰ τὸν τόπον ποῦ γεννήθηκε καὶ ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὴ φύσιν. Τὸ ὄραμα τοῦ Ἀναπλιῶν καὶ τοῦ ἀργεῖτου κάμπου εἶναι οὐνεθέστατο μοτίβο τῶν πεζογραφημάτων του, ὅπως γνωστὴ εἶναι καὶ ἡ φροντίδα του γιὰ τὰ λουλούδια.

Ὁ κ. Δάφνης ἀφορμῇ τέρονει ἀπὸ τὸ ἐρώτημά μου γιὰ τὰ πρὶ ἄλλα πράγματα, ἀγαπητὲς ἀναμνήσεις του:

«Οἱ δημοσιεχνικὲς μου ἀσχολίαι ἀρχίζων ἀπὸ τὰ παιδικὰ μου χρόνια, ποῦ τὰ πέρασα στὸν τόπον μου, στὴ γραφικὴ Ἀργολίδα, ἀνάμεσα στὰ περβόλια, ἢ κατωτὴν ἀκρογιαλιά. Τὸ Ἀνάπλι ἔχει κατὰ «κρημαστὰ νερά», — πρὸ πάντων στοὺς βράχους τῆς «Ἀρβανιτιάς», — ποῦ εἶναι γεμάτα πετρώματα. Ἐκεῖ μοῦ ἄρεσε νὰ ψαρεύω μὲ τὸ καλάμιδι ἢ μὲ τὴ σαλαγκιά, καὶ θυμάμαι πὺς πολλές φορές, (ὅταν μάλιστα τὰ νερά εἶχαν κείνη τὴν χρυσταλλίνην ἀ διαύγεια, ποῦ παίρνει ἢ θάλασσα στὴς Ἀλκυονίδες μέρες), μοῦ ἄρεσε νὰ σκύβω γιὰ νὰ παρακολουθῶ μὲ ἐκπληκτικὰ μάτια κείνο τὸ πῆγαιν' ἔλα τῶν μικρῶν ψαριῶν, ποῦ εἶναι ἕνας κόσμος ὅλος κίνηση, πολὺσχημος, μὲ ὅλες τὶς ἀποχρώσεις τῆς παλέτας, ἕνας λαὸς ἀξιοπαρατήρητος γιὰ τὶς συνήθειάς του... Θυμάμαι ἀκόμη τὶς μορφὲς τῶν ψαριῶν μας, ποῦ μοῦ ἀρμάτωναν τὶς πετονιὲς ἢ μοῦδιναν διάφορες συμβουλὲς γιὰ τὴν τέχνη τῆς ψαρικῆς. Πιὸ πολὺ θυμάμαι κείνο τὸν τραγικὸ Ἀλέξη, τὸ δυναμειστή, ποῦ ἀφοῦ τοῦκοψε τὰ χέρια τὸ μπαρούτι, ἔρριχνε ὕστερα τὸ φουέκι μὲ τὰ δόντια, ὡς ποῦ μὴ μὲρα ἔσκασε στὸ στόμα του καὶ τὸν ἔκανε χίλια κομμάτια. «Τὰ ψάρια σὲ φάγανε, ἄμωρε Ἀλέξη!» θρηνηλογοῦσε ἡ γυναίκα του... Θυμάμαι καὶ κάποιον δειλινὸ, ποῦ μὲ πῆραν μὲ τὶς ἀνεμότρατες ψαράδες Καλαβροῦ, ἔξω, στὸν Ἀργολικὸ Κόρφο, καὶ ἀκόμη θαρρῶ πὺς μεταρρίζομαι ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ θάλασσας... Ὅταν ἔβγαλα τὸ γυμνάσιο, ἤθελα νὰ γείνω... ἰχθυολόγος! Ἡ καὶ μὲν ἢ μὰν μου, ἄμα τᾶκουσε, νόμισε πὺς τρελλάθηκα. Ὅμως, ἂν εἶχα τὰ ὑλικά μέσα, θὰ πῆγαίνα στὴν Ἰταλία νὰ σπουδάσω ἰχθυολογία. Τὸ παράπονο αὐτὸ τῶρα ἀκόμη. Ὅταν ὁ μέγας ἰταλὸς ἰχθυολόγος Βιντσιγκουέρα ἦρθε δῶ καὶ ἔδωσε κείνες τὶς ἀληθινὰς διαλέξεις του στὴν αἴθουσα τῆς Ἰταλικῆς Σχολῆς, πῆγα καὶ τὸν ἄκουσα. Μοῦ ξύπνησε παλιὲς νοσταλγίες. Καὶ ἀκόμη, ἔχω τὸν καιρὸ νὰ πάω στὴ Νεάπολη, νὰ χαζέψω μπροστὰ στοὺς φακούς τοῦ περιφίμου Ἐνυδρείου της, ὅπου ζοῦνε τὰ πιὸ περίεργα ζωντανὰ τῶν βυθῶν, καὶ εἶναι, λένε, τὸ θαῦμα τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου!...

»Στὸν κάμπο τῆς Ἀκοβας, — ἢ καλλίτερα στὰ ριζὰ τοῦ Ἀργεῖτου κάστρου, — ὑπάρ-

χουν κατὰ τεράστιες σήμερα ἐλιές, ποῦ μὲρικὲς τὶς ἔχω φυτέψει μὲ τὰ χέρια μου, στὸν προγονικὸ μας ἐλαιῶνα. Συνειθίζουν ἐκεῖ κάτω νὰ βάζουν τὰ πρωτότοκα παιδιά νὰ τοποθετοῦν τὸ δεντράκι, τὸ λιόφωτο, στὸ λάκκο, ἔτσι γιὰ τὸ γούρι... Ὑπάρχουν καὶ περβόλια παλιά, κείνα ποῦ στέλνουν τὶς ἀργεῖτικες ἀγκινάρες στὴν Ἀθηναϊκὴ ἀγορὰ, τὰ φημισμένα πράσα, τὰ μπιζέλια, τὰ πεπόνια, ὅλα τ' ἀγαθὰ τῆς πλούσιας, τῆς καὶ ἀπὸ τὸν Ὅμηρον ἀκόμη τραγουδημένης γῆς. — τῆς «ἐριβόλακος». Λοιπὸν, καὶ στὰ περβόλια αὐτὰ ἔκανα ἕνα μεγάλο μέρος τῆς πρώτης μου ἡμετείας στὴ Φύσιν. Ἐκεῖ ἔμαθα πολλὰ ἀπὸ τὰ μυστικά τῆς Ἑλληνικῆς χλωροασίας, σὲ κείνον τὸν κάμπο, ὅπου τὸ χῶμα πολλαπλασιάζει σὲ καρποὺς τὶς προσπάθειες τῶν ἀνθρώπων. Ὅλα τὰ ἑλληνικά λουλούδια βρίσκονται καὶ σὲ αὐτόφωτη, ἄγρια ἀνθήση. Ἀνάμεσα σὲ Μυκηναϊκοὺς τάφους, βλέπει κανεὶς τὴν ἀνοιξὴ νὰ φουντώνη κροκάτη ἢ ἀγριοβιολέτα καὶ τὸ νυχάκι, ποῦ ἔχει τὴ γλυκόπιχνη μυρουδιά τῆς ἡλίφης... Σήμερα, βρισκω μεγάλη μου εὐτυχία ποῦ ὁ Θεὸς μὲ ἀξίωσε νάχω λίγο τόπον στὰ Πατήσια καὶ νὰ κηπεύω σπόρους φερμένους ἀπὸ τὸ Ἄργος. «Ὁ φυτεῖον ἕνα κόκκον σίτου—ἐγράφε κάποιος παλιὸς—προσθέτει μίαν ἀκτίνα ὠραιότητος εἰς τὴν Φύσιν».

»Πλουταίνω μὲ τὸ νοῦ. Πλανιέμαι πὺς ξαναγυρίζω σὲ κείνη τὴν εὐλογημένην γῆν τῆς γεννήσεώς μου καὶ στὰ παιδικὰ, ἢ τὰ νεανικά μου χρόνια. Οἱ ταχτικοὶ ἀναγνώσται τῆς «Νέας Ἑστίας» νοιώθουν καλλίτερα τὴν ψυχικὴν μου διάθεσιν ἀπὸ τὶς «Ἱστορίες Λουλουδιῶν» ποῦ δημοσιεύτηκαν σὲ περασμένα τεύχη. Καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, θὰ τὶς συνεχίσω, καθὼς καὶ ἡ κ. Αἰμιλία Δάφνη, ποῦ ἔχασε τὴν ψυχὴν τῆς ἀνάμεσα σὲ ἀνθούς καὶ φύλλα καὶ ψάχνει νὰ τὴ βρῇ!...

* *

Μένουν ἀκόμη πολλὲς ἀπαντήσεις, ποῦ θὰ δημοσιευθοῦν στὸ ἐρχόμενο.

Ν. Δ.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Ἐνα ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Βαλαωρίτη

Δίνω παρακάτω ἕνα αὐτόγραφο τοῦ Βαλαωρίτη. Βρίσκεται ἀνάμεσα στὰ χαρτιά τοῦ Μαρίνου Βρετοῦ, ποῦ ἔχω στὰ χέρια μου.

Ὁ Μ. Βρετός, γιὸς τοῦ Α. Παπαδόπουλου Βρετοῦ, τύπωνε στὸ Παρίσι τὸ πολὺ γνωστὸ Ἑθνικὸ Ἡμερολόγιον. Ἡ σειρά τοῦ ἡμερολογίου αὐτοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ 1861 καὶ τελειώνει στὰ 1871. Ὁ Βρετός δημοσιογραφοῦσε καὶ στὸ Παρίσι, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἑλληνικὴ πρωτεύουσα, καὶ ὑπεράσπιζε τὰ Ἑλληνικὰ ζητήματα μὲ τὴν ἰδιαιτέρη συνδρομὴ τοῦ δικοῦ μας Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

« Ἐν Λευκάδι τῇ 18ῃ Ἀπριλίου 1870.

Φίλτατε Μαρῖνε,

Εὐχαρίστως σοὶ ἀνταπερίδω τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν σου.

Κακόβουλος δαίμων εἶχε θολώσει τὸν αἴθριον οὐρανὸν τῆς παλαιᾶς φιλίας ἧτις συνέδεε τὰς οἰκ. γενεάς μας. Τὸ νέφος εἰσέβη καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ δὲν θέλει μείνει οὐδὲν ἕως τῆς ὑπάρξεώς του.

Ὁ προσφιλὴς πενθερὸς μου Λιμίλιος (*) πρὸ ἡμερῶν μὲ εἰδοποίησε ὅτι εἶχε ἀναλάβει τὰς ἀρχαίας σχέσεις του μετὰ τοῦ γηραιοῦ πατρὸς σου.

Μοῦ ζητεῖς τὴν φωτογραφία μου καὶ εὐχαρίστως σοὶ τὴν ἀποπέλλω· τοῦ πενθεροῦ μου δὲν ἔχω καμίαν διότι ὁ σεισμὸς τῆς 16 Δεκεμβρίου ἐπέσει τοιαύτην ἀναστάτωσην, ὥστε ὀκνήμην δὲν κατορθώσῃ ν' ἀνακαλύψω ποῦ κείται παρηγερῶν κείμενα τὰ λευκώματα ἐνθα ὑπάρχον αἱ εἰκόνες τῆς οἰκογενείας.

Πρὸ δύο περὶπου ἐτῶν, ἐπανερχόμενος ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ ἑξαδελφου μου Σπύρου καὶ τοῦ Κουρκουμίλη, ἀπώλεσα ἐν Σέρφ τὸ μασοῦλο μου καὶ μαζί μ' αὐτὸ τὸ χαρτοφυλάκιον ἐνθα ἐσυνήθιζα ν' ἀποταμιεύω τὰς σημειώσεις καὶ τὰ ποιητικά μου ἔργα. Τοιοῦτοτρόπως ἐκ μιᾶς ἔχασα θησιωρὸν πολυτίμων ἱστορικῶν σημειώσεων καὶ πολλὰ στιχορρηγήματα σχεδὸν πλήρη καὶ μόλις χρῆζοντα μικρᾶς ἐπιθεωρήσεως ὡπως δημοσιευθῶσι.

Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ κόπους εἶχα συλλέξει τὰς περιεργυτέρας πυροδόσεις τοῦ πολεμικοῦ κατὰ Χορμόβου, τοῦ δευτέρου τούτου Σουλίου τῆς δεδουλωμένης Ἡπειροῦ, καὶ ἤμην ἔτοιμος, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν ὁ «Τυφλὸς Χορμοβίτης», νὰ δημοσιεύσω τὸ ποιητικὸν μου ἔργον διηρημένον εἰς τέσσαρα ἔσματα, ὅτε δυστυχῶς ἐπῆλθεν ἡ ἀπώλεια τοῦ χειρογράφου μου. Ἐξ αὐτοῦ εἶχον ἀποσπάσει ὀλίγας στροφάς, αἵτινες ἐποθετήθησαν ἐν τῷ ἀττικῷ ἡμερολογίῳ τοῦ Ἀσωπίου.

Ἐκτὸς τούτου ἠσυχολοῦμην πρὸ πολλοῦ νὰ περιλάβω ἐντὸς ἡρωικοῦ ποιήματος τὴν πολεμικὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους ἀπὸ τοῦ 1812 μέχρι τῆς καταστροφῆς τοῦ μεγαλομάρτυρος Μεσολογγίου, καὶ εἶχα κατορθώσει νὰ συρράψω τὰς σημαντικώτερας περιπετείας τὰς περιεχομένας ἐντὸς τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος καὶ νὰ τὰς συνδέσω διὰ μιᾶς μεγάλης καὶ ἀπαισίας πρᾶσιωτικότητος, τῆς τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Γῶγου, τοῦ δολοφονήσαντος, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, τὸν Κίτσον Βότζαρη, πατέρα τοῦ Μάρκου, — τοῦ προδόσαντος ἐν Πέτα καὶ ὡς ἐκ τούτου παραιτίου γενομένου τῆς σφαγῆς τῶν Φιλελλήνων, — τοῦ ὑπηρητήσαντος τὸν Ὁμέρ Βρυώνην κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι εἰσβολὴν του, — τοῦ ὑπαγορευόμενου τὴν διαβύητον ἐφοδὸν τῆς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων κατὰ τῶν ἐπάλξεων τοῦ Μεσολογγίου.

Καὶ τούτου τοῦ ἔργου μου ἀπώλεσα τὸ πλεῖστον μέρος. Μόνον διεσώθησαν τεμάχιά τινα

ἀσυνάρτητα τὰ ὁποῖα ἀνεῦρον ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τῶν παληογράφων μου καὶ τὰ ὁποῖα δυσκόλως θὰ χρησιμεύσουν πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ ἔργου. Ἴσως δυνηθῶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας νὰ σοῦ στείλω τὸν πρόλογον, ἀποτελοῦντα ἀσμάτιον πλήρες, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ μεταβῶ εἰς τὸ νη-αἰδιὸν μου, ἐνθα ἐλπίζω νὰ τὸ ἀνιχνεύσω.

Βιογραφικὰς εἰδήσεις ἀφορῶσας τὸ πολιτικὸν καὶ φιλολογικὸν μου στάδιον ἀξίας δημοσιεύσεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὰς λάβῃς παρ' ἐμοῦ.

Αἱ βιογραφίαι τοῦ Θωμαζαίου καὶ τοῦ Λιμιλίου δύνανται βεβαίως νὰ κομηθῶσι τὸ ἡμερολόγιόν σου, ἀλλὰ πῶς νὰ τὰς συντάξῃ τις ἐκ τοῦ προχείρου σήμερον, ὅτε ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία παντὸς Ἑλλήνος σπαράττονται σκληρῶς ὑπὸ τῶν τελευταίων ἐντυπώσεων τοῦ ἐν Πιχέρι ἀποτροπαίου δράματος :

Σὲ ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς
 Ἄριστοτέλης Βαλαωρίτης *

* *

Ὁ Μ. Βρετὸς ἔγραψε καὶ κάποια βιβλία, ὅμως ἐδῶ ἤθελα νὰ πῶ διὰ λόγια γὰ ὅσα ὁ Βαλαωρίτης γράφει περὶ Γῶγου Μπακόλα.

Δὲν εἶναι παρὰ ξενὴ ἡ δολοφονία τοῦ Κίτσου Μπότσαρη ἀπὸ τὸν Μπακόλα· οἱ φρόνοι καὶ οἱ δολοφονίες τῶν κατατρογγεμένων Κλεφτῶν μὲ τὸ μέσο τῶν Ἀρματολῶν ἦτανε συνηθισμένο πρᾶμα κατὰ τὰ χρόνια τῆς τυραννίας τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Μ' αὐτὴ τὴν μέθοδον γίνηκε ἡ καταστροφὴ τῶσων καὶ τῶσων Κλεφτῶν ἀλλὰ καὶ Ἀρματολῶν, γιὰτι καὶ οἱ Ἀρματολῶι, ἅμα δὲν ἐκτελοῦσανε τυφλά τις προσταγὰς τοῦ Ἀλῆ, τελειώνανε κι' αὐτοὶ μὲ κακὸ θάνατο. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ πράξις τοῦ Γῶγου Μπακόλα μοναδική, ἀλλὰ μιά ἀπὸ τὰς ἀμέτρητες.

Ὁ Γῶγος στιγματίζεται καὶ γὰ τὴν «προδοσία τοῦ Πέτα». Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Πέτα ἦτανε μυχτὴ ἀπὸ ταχτικὸς καὶ ἄταχτους· κι' ὁ στρατηγὸς Βαρνακιώτης καὶ οἱ ἄλλοι ἄταχοι Καπεταναῖοι συσταίνανε σφιχτὰ στοὺς Γερμανοὺς Φιλέλληνες «νὰ πολεμήσουν ἄταχτα», ἐκεῖνοι ὅμως δὲν ἀκούσανε, καὶ πολεμήσανε κατάκαμπα μὲ τοὺς Τούρκους ντελῆδες. Μετὰ τὸ χηλασμό, καταγοροῦσαν τοὺς ἄταχτους.

Καὶ στὴ μάχῃ τοῦ Χαϊνταριοῦ (1826) ὁ Καραϊσκάκης σύσταινε νὰ μὴν κατεβῇ τὸ ταχτικὸ τοῦ Φαβιέρου στὸν κάμπο, ἀλλὰ δὲν ἀκούστικε· ὕστερα ὁ Φαβιέρου ἔλεγε τὸν Καραϊσκάκη προδότη. Ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα παραδείγματα.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 21, κάθε φορὰ πού ταχτικοὶ πολεμοῦσανε μαζί μ' ἄταχτους, ἀκολουθοῦσε χηλασμός, καὶ τότε φταῖγαν οἱ ἄταχοι οἱ κακόμοιροι. Ὅσο γὰρ τὸ Πέτα, ὁ Γῶγος ἦτανε ἀντίθετος κόμμα μὲ τὸ Μαυροκορδάτο, τὸν ἀρχηγὸ τῆς ἐκστρατείας, καὶ ὁ πολιτικοστρατιωτικὸς αὐτὸς ἀρχηγὸς ἐρηξίσε ὅλο τὸ βάρος στὴν πλάτη τοῦ αἰθίου ἐχθροῦ του. Ἦτανε λοιπὸν καὶ πολιτικὰ αἷτια, πού βοηθήσανε στὸν ἱστορικὸ αὐτὸ στιγματισμὸ.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

(*) Λιμίλιος εἶναι ὁ πεθερὸς τοῦ ποιητῆ Τυλπάδος.